

СЕКЦІЯ 6. ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ: ВИКОРИСТАННЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ

ГРЕНЬ Л. М.

*провідний науковий співробітник наукового відділу
з проблем державної безпеки навчально-науково-виробничого центру
Національний університет цивільного захисту України
м. Харків, Україна*

ЛОЛА Н. М.

*заступник директора з виховної роботи
Харківський комп'ютерно-технологічний коледж
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»
м. Харків, Україна*

Актуальність проблеми розвитку професійно-технічної освіти (ПТО) в Україні як суспільного явища виявляється в необхідності вирішення протиріччя між об'єктивно наявними потребами суспільства у збалансованій структурі кадрів і суб'єктивними професійними спрямуваннями молоді. За своїм призначенням система ПТО повинна суттєво впливати на раціональний розподіл трудових ресурсів, вибір життєвого шляху молоддю, адаптацію її до професії. Державно-управлінські важелі та інструменти повинні сприяти ефективному розвитку ПТО в Україні, яка б відповідала вимогам сучасного освітнього простору.

Проблематика змісту та практики використання механізмів державного управління освітою знайшла своє відображення у дослідженнях таких вітчизняних учених, як Н. Абашкіної, А. Власюка, Г. Дмитренка, С. Домбровської, О. Локшиної, В. Лугового, С. Майбороди, Б. Мельниченко, В. Мороза, В. Олійника, А. Парінова, Н. Протасової, Л. Пуховської, В. Радкевич та ін.

Теоретичну основу досліджень з питань розвитку системи ПТО складають наукові праці О. Амоші, І. Гнибіленка, М. Долішнього, Н. Ничкало, Н. Рімашевської, В. Скуратівського, В. Шматової та інших.

Проте залишаються недостатньо дослідженими питання впливу системи державного управління на розвиток ПТО з урахуванням міжнародного досвіду. У межах цієї публікації розглянемо, як використання міжнародного досвіду щодо розвитку ПТО впливає на ефективність її функціонування в Україні.

Професійно-технічна освіта – це складова системи освіти України, що є комплексом педагогічних і організаційно-управлінських заходів, спрямованих

на забезпечення оволодіння громадянами знаннями, уміннями і навичками в обраній ними галузі професійної діяльності, розвиток компетентності та професіоналізму, виховання загальної і професійної культури. Здобувається у професійно-технічних навчальних закладах [2].

Заклади професійної освіти мають різне спрямування і надають сотні професій для різних галузей економіки. Третина закладів (близько 33%) припадає на заклади освіти, які готують фахівців для промисловості, 29,5% – для сільського господарства, близько 17% – для будівництва, трохи більше 7% – для сфери послуг, дещо менше від 6% – для торгівлі та громадського харчування, 5,5% – для транспортної галузі, близько 1,3% – для ЖКГ і менше 1% – для сфери зв'язку [6].

На сучасному етапі, у рамках здійснення заходів, спрямованих на активізацію обміну інформацією, практикою та досвідом, для заохочення до співробітництва в галузі ПТО та навчання продовжується плідна співпраця з Європейським фондом освіти (ЄФО) з питань удосконалення національної системи ПТО відповідно до європейських стандартів. Формат співпраці – інтерактивний процес аналізу політики у галузі ПТО і навчання на основі фактичних даних під назвою «Туринський процес». За його результатами підготовлено звіти на національному та регіональних рівнях у контексті децентралізації системи ПТО в Україні [3, с. 12].

В Україні з метою підвищення ефективності та продуктивності системи професійної освіти дорослого населення за фінансової підтримки Канадського агентства міжнародного розвитку було впроваджено проект «Децентралізація управління професійним навчанням в Україні». Головним завданням проекту було визначено «вдосконалення управління та покращення можливостей щодо професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів, а також налагодження взаємовигідних зв'язків між зацікавленими колами всередині громад та професійно-технічними навчальними закладами». У межах проекту було вивчено досвід канадської системи професійної освіти, яка, на відміну від української, є децентралізованою [4, с. 45].

У Канаді в кожній провінції діє власна система професійної підготовки. Проте між ними є багато спільного. Так, управління ПТНЗ здійснюється за допомогою громадських формувань. У кожному закладі працює рада директорів (представники територіальної громади), яка здійснює стратегічне управління. До компетенції ради директорів належить призначення і звільнення керівництва закладу професійної освіти.

Професійно-технічним навчальним закладам відведено провідну роль у підготовці кваліфікованих кадрів для місцевих та регіональних ринків праці. У Канаді частка випускників вищих навчальних закладів незначна – близько 15 % робочої сили, решта має професійно-технічну освіту [5, с. 27].

У канадському досвіді управління ПТНЗ привертає увагу ще одна важлива відмінність – відбір викладацького складу здійснюється за певними критеріями. Викладачі ПТНЗ повинні мати відповідний кваліфікаційний рівень (визначається галузевою професійною асоціацією), значний практичний досвід роботи за спеціальністю, яку вони викладають, педагогічну підготовку і педагогічний до-

свід. Наукові ступені та педагогічна освіта вважаються лише вторинними критеріями. Викладачі, що не мають педагогічного досвіду, проходять відповідні курси підвищення кваліфікації на робочому місці.

У всіх європейських країнах у професійній підготовці кадрів беруть участь коледжі та вищі навчальні заклади, налагоджуються контакти між професійно-технічними школами і підприємствами.

Безперервна підготовка робітничих кадрів у країнах ЄС здійснюється з відривом та без відриву від виробництва [7, с. 31]. Навчання без відриву від виробництва включає практичну підготовку на підприємстві і теоретичний курс у професійно-технічній школі чи спеціалізованому центрі. Цій системі навчання віддається перевага в Німеччині та Данії. Навчання з відривом від виробництва здійснюється у середніх професійно-технічних навчальних закладах і центрах підготовки кадрів. Ця система навчання переважає у Франції та Італії. У Великобританії, Нідерландах підготовка робітничих кадрів здійснюється як без відриву, так і з відривом від виробництва. У Німеччині діє складний механізм організації, планування та керування системою професійної освіти. У професійних школах країни, які контролюються та фінансуються місцевою владою, адміністративним округом чи земельною владою, майбутні працівники, крім практичних навичок, отримують і теоретичну підготовку. Усі типи професійних шкіл відрізняються термінами та програмами підготовки робітничих кадрів, а також умовами прийому. Підготовка робітничих кадрів для машинобудування, електротехніки, будівництва, сільського господарства, металообробки та автомобілебудування здійснюється переважно у професійних школах і технічних гімназіях [7, с. 35]. В інші галузі робітничі кадри надходять головним чином через систему учнівства, де на підприємствах за подвійною системою практичне навчання поєднується з теоретичним курсом.

Європейський фонд освіти розуміє належне багаторівневе управління у системі професійної освіти і навчання як модель управління формуванням політики у цій сфері, що ґрунтується на узгоджених діях та ефективному залученні державних та приватних зацікавлених осіб на усіх можливих рівнях (міжнародному, національному, галузевому, регіональному/ місцевому, рівні навчального закладу) з метою об'єктивного формування, реалізації, моніторингу та перегляду такої політики. Метою належного багаторівневого управління у системі професійної освіти і навчання є посилення взаємодії та участі таких зацікавлених осіб, що супроводжуватиметься одночасним підвищенням рівня актуальності, підзвітності, прозорості, узгодженості, ефективності та дієвості політик та систем професійної освіти і навчання.

Таким чином, використання Україною міжнародного досвіду у сфері ПТО сприятиме забезпеченню якісно нового рівня системи підготовки робітників, співпраці з громадськістю, роботодавцями, розширить діапазон запровадження нових форм, нових методик, інновацій у навчально-виробничому процесі [1, с. 35].

Література:

1. Грень Л.М. Державне регулювання якості професійно-технічної освіти: аналіз стану розвитку проблематики / Л.М. Грень // Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика: матеріали Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, 19–20 квітня 2018 р. / за заг. ред. В.П. Садкового. – Х.: Вид-во НУЦЗУ, 2018. – 278 с.
2. Закон України «Про професійну (професійно-технічну) освіту» № 103/98-ВР, із змінами від 13 жовтня 2018 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80>
3. Зелена книга про ПТО в Україні. – К.: Європейський фонд освіти, 2018. – 84 с.
4. Інтеграція вищої освіти України в Європейський освітній простір: досвід академічної мобільності між Україною та Європейським Союзом: [метод. посіб.]. – К.: Ін-т електродинаміки НАН України, 2016. – 78 с.
5. Петрова Т. Професійний розвиток працівників: проблеми стимулювання персоналу та заінтересованості роботодавців / Т. Петрова // Україна: аспекти праці. – 2016. – № 2. – С. 26-34.
6. Сучасний стан фінансування професійно-технічної освіти в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://feao.org.ua/wp-content/uploads/2019/01/profesijno-tehnicna-osvita.pdf>
7. Шубенюк С. Сучасний стан та проблеми підготовки робітничих кадрів відповідно до потреб ринкової економіки / С. Шубенюк // Україна: аспекти праці. – 2017. – № 8. – С. 31–37.